

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

VI. Vtrum ius constituatur per actus intellectus & voluntatis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

felicitatem. Similiter omnis nostra utilitas est gloriosa Deo, quia nihil facere potest, nisi habendo se pro fine excellentiæ, & volendo sibi gloriam eorum omnium, quæ facit. Nec enim intentio diuina quiescere potest tanquam in fine excellenti, & beatifico, nisi in ipso Deo.

Art. 9. Quare idem dictum est, vt ait D. Tho. q. 5. de pot. art. 4. ante finem. *c. quod Deus omnia propter seipsum fecit, & quod creaturas fecerit propter earum esse*; id est, vt sibi sint bonæ. Quod probat conferendo illud prou. 16. *vniversa propter seipsum operatus est Dominus*; cum illo Sap. cap. 1. *creauit enim Deus, vt essent omnia*. Omnis igitur potestas libera Dei circa creaturas est ordinata indiuisim ad gloriam eius, & ad nostram utilitatem. Dictum autem est facultatem liberam ordinatam ab bonum proprium esse ius proprietatis; atque ordinatam ad bonum aliorum esse ius iurisdictionis. Ergo ius proprietatis, & ius iurisdictionis sunt in Deo vnica formalitas, etiam virtualiter indiuisibilis ex parte obiecti.

Art. 10. Obseruandum est, gloriam Dei resultantem ex creaturis dici bonam Deo, & quid conferens ad eius felicitatē, non quod aliquid boni accrescat ipsi ex creaturis, quo melius in se habeat, aut quod illis indigeat, vt sit felix, vel magis felix, sed solum quia creata Dei glorificatio est, quid condecens eius infinitam bonitatem, ac maiestatem; & quia felicitatem suam voluit cum nostra ita coniungere, vt non possumus absque displicentia eius impedire felicitatem nostram; eamque impediendo, impediamus eo ipso actum diuinæ felicitatis proprium; hoc est complacentiam specialem Dei de nostro bono, & felicitate. Quam complacentiā paratus est habere quantum est de se, si a nobis non impediatur, vtque non impediamus mouet nos, atque sollicitat medijs efficacissimis.

Art. 11. Verum quia hæc ipsa complacentia specialis nihil interest Dei, sed intenditur ab ipso, ac si ipsius interesset propter vim amoris, quo nos amat, & transformatur in nos, propterea in expositione iuris proprietatis, & suitatis illi correspondentis ex parte rerum non adhibita est utilitas, aut commodum, nec finis utilitatis, sed felicitatis, & finis secundum se, atque beneplacitum habentis ius, vt sic iura etiam Dei comprehenderentur, & exponeretur ratio vniuersalissima iuris, à qua vtique excluditur ius Dei, dum adiecitur utilitas, aut finis utilitatis respicientis ipsum habentem ius. Constat igitur ex his omnibus conuenire Deo ius proprietatis seclusis imperfectionibus iuris proprietatis creati, idque vniuersalissimum, & immediatē, ac formaliter subordinans sibi ex essentia sua omnia iura creata. Quod erat intentum.

Ad 1. Res creatæ pertinent ad felicitatem Dei, licet non tanquam bona vtilia ipsi, bene tanquam bona decentia ipsum, conferentia ad eius gloriam, & intenta ab eodem, perinde atque si ipsius interesset ea habere. Quod sufficit omnino ad conceptum essentialem iuris proprietatis seclusis imperfectionibus iurium creatorum, in quibus felicitas, intentio, & complacentia sunt inseparabiles ab utilitate. Quod discrimen nuper explicatum est sufficienter.

Ad 2. Vnumquodque ius potest exerceri tam faciendo, quam non faciendo; siquidem ex conceptu suo est libera facultas faciendi, & non faciendi, vt dictum est q. 3. Quare Deo nihil creante daretur terminus negatiuus iuris diuini, nempe non esse creaturarum sola Dei libera voluntate, hoc est solo exercitio iuris eius impeditur, quod minus essent. Is autem terminus negatiuus tam est sufficiens ad existentiam, & exercitium iuris, quam sufficiens est terminus positius, vt liquet ex ratione data.

Ad 3. Cum dicitur posse aliquem ius suum transferre in alium sola sua voluntate, To sola tantummodo

excludit necessitatem alterius voluntatis creatæ ad subsistentiam, & valorem translationis; non verò voluntatem diuinam, tum legislatiuam, qua munit, & reddit obligatoriam dispositionem voluntatis creatæ; tum eam, qua cooperatur voluntati creatæ, eiusque executioni. Quare omnis humana translatio iuris dependet à Deo immediatē, non minùs moraliter, & iuridicē, quam physice.

QVÆSTIO VI.

Vtrum ius constituatur per actus intellectus, & voluntatis?

Videretur non constitui. 1. Quia dictum est ius esse liberam potestatem. Potestas autem non est nomen actus, sed potentie; ergo ius non constituitur intrinsecè per actus intellectus, & voluntatis, sed potius est principium eorum actuum.

2. Licet applicatio agentis ad passum sit necessaria, vt principium actuum exerceat actiuitatem suam; nihilominus applicatio non pertinet ad constitutionem intrinsecam actiuitatis; ergo similiter licet cognitio aliqua, aut volitio sint necessariae ad exercitium iuris, non propterea ij actus pertinent ad constitutionem intrinsecam ipsius iuris, quod est virtus actiua moraliter.

3. Iura rerum transferuntur ab aliis ad alios homines donationibus, contractibus, & aliis modis. Actus autem intellectus & voluntatis nulla ratione ab aliis ad alios transferri possunt. Ergo iura sunt omnino distincta ab iis actibus.

4. Quando alicui aliquid donatur, acquiritur ius donatio per solum actum voluntatis, quo ipse acceptat donationem: Quælibet enim cognitio antecedens hunc actum voluntatis dari potest, quin acquiratur ius; quælibet autem subsequens eundem actum præsupponit ius iam acquisitum; ergo nulla cognitio pertinet ad constitutionem intrinsecam iuris.

5. Dormiens, amens, ebrius, paruulus, expers rationis & nihil attendens actu ad res iuribus subiectas, aut ad iuridicos earum vsus potiuntur iuribus, nec toties illa amittunt, quoties cessant ab omni actu pertinenti ad iura rerum, siue necessariò cessant, siue liberè. Ergo actus intellectus, & voluntatis non pertinent intrinsecè ad existentiam, aut essentiam, & constitutionem iurium.

6. Contingit amitti iura retinente eo, qui illa amittit, omnes actus intellectus, & voluntatis, quibus prius exercebatur. Amittuntur enim sæpè per delicta, per sententias iudicum, per præscriptiones aliorum, aliisque similibus modis, nihil ea de re cogitante, aut statuente eo, qui illa amittit, adeoque nulla existente variatione actuum ipsius pertinentium ad intellectum, & voluntatem. Ergo.

Art. 1. Resp. Ius dicitur multipliciter, non solum ex parte rerum, circa quas versatur, & ex parte personarum, quarum est proprium, sed etiam secundum se, & secundum suam constitutionem intrinsecam. Aliud namque est purè extrinsecum illi personæ, cuius est proprium, eamque tantum extrinsecè denominans. Aliud informans intrinsecè subiectum cuius est. Rursus ius intrinsecè informans; aliud est habituale, & aliud actuale; aliud vltimò completum, aliud incompletum. Primum enim cui lex aliqua fauet quoad vsus alicuius rei, & quoad utilitatem ex ea percipiendam; posita aliqua conditione, cum primum ea conditio ponitur à parte rei, dicitur conuenire illi ius in eam rem, tamen si nulla ipsi affuerit notitia talis legis, aut talis conditionis iam existentis, ideoque nondum habeat potentiam in actu primo proximo liberam ad percipiendam eam utilitatē, eoque

que vsus executioni mandandos. Verum tale ius est radicale tantum, & in causa.

Art. 2. Cum verò superuenerit cognitio, & legis, & conditionis, per legem requisita, tunc incipit adesse ius intrinsecum, & formale, sed nondum est vltimo completum, vsque dum addatur vltius consensus, & acceptatio prædictæ legis iam coniunctæ cum omnibus conditionibus exactis per ipsam. Dicitur nimirum est supra ius esse liberam facultatem munitam lege fauente ipsi, & grauantem alios. Cum igitur fauores, & beneficia non conferantur inuitis, ideoque non fortiantur suum vltimum effectum, & complementum, quo vsque illis consentiat is, cui fauent; necesse est, vt cognitioni prædictarum legis, & conditionum accedat consensus, & acceptatio eius, cui eadem lex fauet, nec prius completa vltimo erit vis legis ad obligandos alios, ne impediant eam personam à percipienda vtilitate, & ab vsibus rei ipsi destinata. Accedente autem eo consensu, & acceptatione, ac proinde coniuncta ea cognitione, cum hoc actu voluntatis, tunc verò existit ius intrinsecum actuale vltimo completum atque perfectum. Transacta verò ea cognitione, aut eo actu voluntatis, nec superueniente contraria voluntate, ac retractatione ius inerat intrinsecum quidem, sed tantum habituale.

Art. 3. Et quidem perfectionem adæquatam, & vltimò completam iuris dari non posse quò vsque existant prædicta cognitio, & volitio, clare colligitur ex definitione iuris. Quia libera facultas ad vsus rei alicuius, quæ ex se sit impediibilis licite ab aliis existere nequaquam potest non existente in primis cognitione obiecti, circa quod exercenda illa est, & modi quo exerceri potest. Cognitio enim actualis pertinet ad constitutionem intrinsecam potentia proxime liberæ, & talis determinata cognitio ad constitutionem talis determinatæ potentia. Deinde neque sine actu voluntatis acceptante fauorem legis eadem potentia libera potest esse impediibilis licite, quoad vsus eadem lege concessos. Quia ipsa non obligat ad non impediendum, quo vsque acceptetur ab eo cuius interest, vt paulò ante conclusum est. Quia verò ius intrinsecè afficiens aliquid ordinatur ad actus intellectus, & voluntatis modo explicatos; atque relatiuè ad eosdem habent totam suam estimabilitatem, & vtilitatem species intellectualis, & habitus voluntatis ex quibus suboriri possunt iidem actus, patet ius secundum suum conceptum adæquatum, & completum, atque primario, & principaliter contentum sub ea voce constitui per eos actus intellectus, & voluntatis. Ius verò, seu remotum, & extrinsecum, seu intrinsecum, sed habituale tantum, vel tantum inadæquatum eatenus iura dici quatenus eosdem illos actus in se continent, atque vi sua inducere possunt.

Ad 1. Libera potestas in ratione proxime liberæ constituitur intrinsecè per cognitionem, & quæ est ex sua ratione impediibilis licite constituitur intrinsecè per cognitionem veram representatiuam legis reddentis illicitam impediendum, & per acceptationem eiusdem legis quatenus valentis proxime obligare, si acceptetur. Ergo potestas libera, quæ secundum se præcisè habet rationem generis respectu iuris, & defectus iuris, determinatur ad rationem iuris tanquam per rationem differentialem, & vltimò completiuam per eam cognitionem, & volitionem acceptantem; ideoque ius constituitur intrinsecè per vtramque secundum suum conceptum differentialem & specificum.

Ad 2. Cognitio dirigens actum voluntatis non est pura applicatio, & conditio, sine qua non, sed influit præterea partialiter per veram efficientiam

immediatam in eundem actum; de quo alias plura dicta sunt. Deinde, vt cognitio dirigens vtem iure suo esset pura conditio, sine qua non quoad physicam entitatem actus, quo is exercetur, nihilominus constituit eundem intrinsecè quatenus operantem impediibiliter impediitione licita, vt ostensum est supra. Constituit igitur intrinsecè potentiam liberam, quatenus iure præditam, etiam si supponatur non influere physicè in actum voluntatis, qui est proprius illius. Atque hæc posterior ratio valet etiam de actu voluntatis acceptante fauorem legis, quo præmunita existit potentia libera vtem iure suo.

Ad 3. Iura dicuntur transferri ab aliis ad alios homines quatenus, qui ea transferunt voluntate, & operatione sua exteriori causant in iis, ad quos ea transferunt, cognitionem, & volitionem similes iis, per quas iura sua præhabebant. Quare iura dicuntur transferri lato quodam modo, & moraliter tantum; cum re ipsa existat in eo, ad quem dicitur transferri, nouum ius numero distinctum ab eo, quod inhaeret transferenti, seu quasi transferenti. Quo tollitur æquiocatio vulgaris locutionis occultantis veritatem improprietate sua.

Ad 4. Quod ius intrinsecè constitutum sit non solum per actum voluntatis vltimò completum, ac determinantem rationem iuris, sed etiam per cognitionem immediatè dirigentem eum actum factum est exemplo magnorum auctorum D. Thomæ, & aliorum constituentium beatitudinem, prouidentiam, prædestinationem, leges, & alia similia non ea sola entitate, per quam vltimò, & sufficienter differt res de qua quaritur ab omnibus aliis, qualis entitas est in præsentī volitio, vt concluditur bene in obiectione; sed etiam ea, vel ea sola, per quam primò, & principaliter habetur perfectio propria eiusdem rei; qualis in rebus huiusmodi proculdubio est cognitio. Actiones verò exteriores, quæ in iurium translatione, defitione, acquisitione, & habitatione interueniunt sunt solum conditiones, sine quibus non respectu actuum interiorum quibus ius intrinsecè constitutum est superius, vel sunt causæ specierum impressarum, ex quibus procedunt iidem actus, vt constabit magis infra præsertim dum agitur de possessione, vbi dependenter ab hac doctrina ineunda est concordia cum iuristis intentis præcipue in actiones exteriores. Constat interim perfectionem præcipuam contentam in conceptu differentiali iuris pertinere ad cognitionem. Species autem cuiusque rei continet in se intrinsecè non solum rationem vtramque discretiuam sui ab aliis, sed etiam rationem primario, ac principaliter perfectiuam sui. Inquam verò in conceptu differentiali, & speciei, quia animus fuit exponere solum constitutiva differentialia iuris; cum cætera aliis quoque rebus cõmunia, quæ continentur in potestate libera, & alia particularis definitionis iuris non indigeant expositione; certè non sit huius loci, vt exponatur.

Ad 5. Dormiens, amens, &c. habent iura vel habitualiter in se intrinsecè; Vel extrinsecè tantum per denominationem ex dispositione causarum valentium inducere, etiam vltimò determinatarum, quantum est ex se, ad inducendum cognitionem, & volitionem, quibus essentialiter constituitur ius actuale vnicuique intrinsecum, vt supra explicatum est; atque ad hoc ius cætera eiusmodi iura ordinantur, vt ibidem notatum est.

Ad 6. Esto fieri possit, vt qui amittit ius ante præhabitum, retineat materialiter easdem omnes cognitiones, & volitiones, quas præhabebat, dum iure potiretur; fieri tamen non potest, vt retineat easdè formaliter, quatenus valentes constituant ius. Quia ius constitui

constituitur per cognitionem veram, formaliter vt veram legis fauentis habenti ius, & grauantis alios in fauorem ipsius, atque per volitionem directam per eandem cognitionem itidem, vt formaliter veram. Pater autem impossibile esse, vt amisso iure perseuerent nihilominus ea cognitio, & volitio formaliter, vt tales; siquidem amisso iure cessat eo ipso fauere lex amittenti, & grauare alios in fauorem ipsius.

QVÆSTIO VII.

Vtrum communes diuisiones iuris, ex parte principij, & subiecti sint bonæ?

Videntur non esse bonæ, 1. Quia ius communiter diuiditur ex parte principij in naturale, gentium, & positium. Hæc autem diuisio non est bona, quia ius gentium dicitur, quod apud omnes gentes vniiformiter viget. Quod autem apud omnes gentes vniiformiter viget, necesse est, vt insit à natura. Nam quod à libera hominum determinatione dependet, variabile est, nec vbique, & semper vniiformiter contingit. Ergo ius naturale, & ius gentium non sunt duæ species iuris.

2. Iuri gentium, & positium commune est, quod libera hominum electione, & conuentione constitutum sit, solumque differunt, quia quod gentium dicitur, vbique, & semper viget, quod verò civile non nisi apud aliquos, aut aliquando. Quæ differentia est solum penes plus, & minus, solæque subsistit extensione maiori, vel minori quoad tempora, aut personas. Huiusmodi autem differentia penes plus, & minus non variat speciem; atque idè ea diuisio est purè materialis, non generis in species, sed speciei in indiuidua, de quibus non habetur ratio in scientiis.

3. Diuisio iuris ex parte subiecti communiter fit in paternum, æconomicum, & herile. Hæc autem diuisio conuincitur esse itidem purè materialis atque inutilis, quia inter patrem, & filium; & similiter inter Dominum, & seruum quoad aliqua datur ius stricte, & simpliciter tale; quoad alia verò, vel nulum omninò, vel tale tantum secundum quid, & improprie. Hæc igitur differentia exprimentæ fuissent per diuisionem, non illæ aliæ haudquaquam continentes rationes specificas adæquatè inter se diuersas.

Art. 1. Resp. Celebris in primis est, tum apud iuris peritos, tum apud Theologos, & Canonistas locis indicatis in quæst. 1. diuisio iuris ex parte principij in naturale, gentium, & positium; non tamen ab omnibus eodem sensu, ac modo accipitur. Quia à iuris peritis ius naturale dicitur, quod versatur circa actiones, quæ sunt communes hominibus cum brutis; quales sunt filios generare, & genitos nutrire, ad quæ docentur bruta per instinctum, homines per discursum necessarium, & dictamen inditum independentè ab electione, & arbitrio proprio, atque dependentè ab instinctu simili instinctui brutorum existenti in æstimatione. Inde ius gentium iidem appellant, quod circa ea versatur, quæ & sunt propria hominum, & quorum honestas, atque inhonestas non pendet ab eorundem arbitrio, ac voluntate, qualia sunt Deum colere, fidem seruare, non mentiri, tantundem reddere, quantum acceptis à volente compensationem.

Art. 2. Theologi verò ius naturale appellant promiscuè quidquid ligat homines independentè ab eorum libera inter conuentione, ac lege per ipsos

lata. In quam iuris naturalis vsurpationem non raro ipsi quoque Iurisconsulti descedunt, vt aduertit Ludouicus Molina ex confessione Iustiniani disput. 6. propè finem. Ius verò gentium iidem Theologi consequenter appellat cum Canonistis ex *c. ius gentium*, quod ex libera hominum conuentione, ac lege apud plerasque, vel omnes Prouincias, ac gentes viget. Huiusmodi sunt rerum diuisiones, legatorum non violandorum religio, seruitus captorum bello iusto, & similia.

Art. 3. Rursus in tertio diuisionis membro iurisperiti collocant ius civile, quod à seculari potestate descendit, siue vniuersaliter, ac vniiformiter apud omnes, siue specialiter apud aliquos, vel apud aliquam determinatam Prouinciam vigeat. At Canonistæ, ac Theologi ibidem collocant ius positium, vt Canonicum, quod ab Ecclesiastica potestate descendit simul cum Ciuili comprehendant. Vnde iidem non infrequenter diuidunt ius quadrifarium, nempe in naturale, gentium, Canonicum, & Ciuile: atque sub duplici isto posteriori membro, necnon sub iure positio comprehendunt quidquid subest liberæ hominum constitutioni, siue vniiformiter apud omnes, aut plerosque, siue non ita vniuersale sit.

Art. 4. Alia diuisio iuris ex parte principij est in diuinum, & humanum. Diuinum dicitur, quod sola diuina voluntate statuitur: humanum, seu creatum, quod ab humana etiam, seu creata voluntate dependet. Diuinum, aliud est diuinum naturale; aliud diuinum positium. Diuinum naturale dicitur, quod eadem diuina voluntate sancitur, qua existentia hominis decernitur, pèrque ipsam hominis existentiam, & quæ ad eam naturaliter consequuntur promulgatur sufficienter. Ius diuinum positium prouenit ex decreto libero Dei separabili ex natura rei à decreto creationis hominis, & eorum quæ ad existentiam hominis naturaliter consequuntur, ac proinde eius, vel obiectum, vel saltem promulgatio sunt intrinsecè supernaturales. Quod si sola promulgatio sit supernaturalis, obiectum talis iuris dicitur esse de iure diuino positium, & naturali. Si verò obiectum etiam sit supernaturale, tunc ipsum dicitur esse de iure diuino positium tantum. Prioris generis sunt, quæ continentur in decalogo: posterioris verò generis sunt vsus Sacramentorum, & alia eiusmodi. Ius humanum est, quod ab arbitrio, & voluntate humana dependet; atque diuiditur in Canonicum, & Ciuile, quorum notiones iam datæ sunt.

Art. 5. Hæc omnia considerantur à Iuristis, & Canonistis pro explicandis legibus, & iure iurisdictionis, de quibus modò non agitur. Quare illa pertinent ad hunc locum tantum indirectè, quatenus ius proprietatis dependet à iure iurisdictionis, & à legibus per eam latis tanquam à causa, & principio, vt dictum est supra. Vnde fit, vt totidem modis diuidi possint ius proprietatis, & actus pertinentes ad ipsum. Ius enim proprietatis suffultum lege naturali dicitur suum ipsius, cui inest, iure naturæ; & qui impederit actionem contentam sub tali iure dicitur operari iniquum contra ius naturale, & sic de aliis huiusmodi.

Art. 6. Ius naturale, & positium, ex quorum cognitione reliquarum diuisionum intelligentia facile deducitur, communiter exponuntur iuxta mentem Philosophi propositam q. 1. Positium namque est, quod idè refert, quia ita videtur, vel non videtur: id est ideo obligat, quia ita statutum est arbitrio, & voluntate libera. Naturale verò est, quod refert, atque obligat ex natura rei, nec pendet directè, & immediatè, ac formaliter ab arbitrio, & libera cuiusquam